

CID

CENTER FOR INTERNATIONAL DEVELOPMENT INC.

MACROSCOPE ®

Sažetak

Listopad 2010.

Sadržaj

1. Kretanja u svijetu	3
1.1. Amerika	4
1.2. Europa	8
1.3. Japan	12
1.4. Svijet	16
1.5. Svjetske valute	19
1.6. Svjetska tržišta	21
2. JIE	22
2.1. Makroekonomska kretanja	23
2.2. Sektori	27
2.3. Valute	30
2.4. Prognoze	31
3. SIE	35
3.1. Makroekonomska kretanja	36
3.2. Sektori	38
3.3. Valute	40
3.4. Prognoze	41
4. IE	44
4.1. Makroekonomska kretanja	45
4.2. Sektori	47
4.3. Valute	49
4.4. Prognoze	50

1. Kretanja u svijetu

Prema najnovijim podacima temeljenim na paritetu kupovne moći, Amerika ostvaruje oko 25%, zemlje EU daljnjih 20%, a Japan oko 10 posto svjetskog BDP-a. Ekonomska kretanja u tim zemljama putem trgovačkih i financijskih veza utječu na trgovačke partnere, a time i na cijeli svijet. Od značajnih zemalja treba spomenuti „rastuća tržišta“, poput Kine ostvaruje 10% svjetskog BDP-a (prema paritetu kupovne moći), Indija ostvaruje 4%, a Brazil i Ruska federacija 3%. Usporedbe radi, Hrvatska ostvaruje 0,1% svjetskog BDP-a.

Kina je po službenim statistikama u 2010. godini postala drugo svjetsko gospodarstvo iza SAD-a. Nekad i najmnogoljudnija zemlja (danas također druga, ovdje iza Indije) sa BDP-om od 1,337 milijardi dolara prešla je japanski BDP od 1,288 milijardi dolara, dok zaostaje za američkim BDP-om od oko 3,500 milijardi dolara, koliko imaju i zajedno zemlje EU.

Globalna recesija je krenula sredinom 2008. godine puknućem mjehurića Sub-prime hipoteka (sekundarnih hipoteka), što se ubrzo prelilo na ostatak financijskog tržišta SAD-a, a potom i na globalna financijska tržišta. Nakon širenja kroz financijske sustave, otpisa dijelova portfelja i nove procjene vrijednosti portfelja financijskih institucija širom svijeta, kao i otrežnjenja i zaoštavanja pri financiranju novih projekata, financijska se kriza prelila i na realnu sferu, čime je započela globalna recesija. U 2009. godini se financijska kriza prelila po svijetu i usporila rast globalne ekonomije i izazvala recesiju u razvijenim zemljama. Amerika je u prvoj polovici 2009. godine dosegla dno i u drugoj polovici temeljem stimulativnih paketa se počinje oporavljati i taj se oporavak nastavlja u 2010. Europa se počela oporavljati početkom 2010. Brazil, Rusija, Indija i Kina (BRIC zemlje) nastavljaju rasti po stopama između 5 i 10%, čime u recesiji povećavaju svoj udjel u ukupnom BDP-u svijeta na oko 25%. Blagi oporavak cijena nafte vodi i do povećanja cijene nafte, pa zemlje izvoznice nafte i druge zemlje u razvoju nastavljaju rasti ali malo usporenijim tempom.

Cijene nafte i ostalih energenata, cijene metala i druge svjetske cijene preokrenule su trend i ponovno rastu.

Europska valuta je jačala prema drugim valutama dok se u drugoj polovici 2008. nije počelo nazirati i usporavanje privredne aktivnosti u najvećim privredama EU. Kriza s Grčkom početkom 2010. donijela je slabljenje eura prema važnijim svjetskim valutama.

Glavna gospodarstva svijeta, SAD, EU i Japan, prepoznali su tzv. zelene industrije kao temelj dugoročnog razvoja i otvaranja novih radnih mjesta pa su predvidjele ulaganja više stotina milijardi u obnovljive izvore energije, ekologiju i održive tehnologije.

2. Kretanja u Jugoistočnoj Europi (JIE) ¹

Regija Jugoistočne Europe je doživjela oštru recesiju kao posljedicu smanjenog dotoka novaca izvana (zbog globalne recesije), što je zaustavilo mehanizme rasta koji su se temeljili na velikoj potrošnji i zaduživanju, a što je opet izvuklo na vidjelo strukturne probleme tih zemalja. U 2009. prosječni vagani pad je iznosio 4,55%, dok se za 2010. očekuje mlaki rast od svega 1,19% realno. Kretanje zemalja EU utječe na rast sjeverozapadnih zemalja u regiji dok na središnje i južne zemlje regije utječe ekonomska situacija sjeverozapadnih zemalja i Grčke. Istočne zemlje regije, poput Rumunjske i Moldavije, svoj rast duguju i snažnom oporavku Rusije. Većini zemalja se rast zbog globalne recesije prekinuo u nezgodnom trenutku s visokim javnim deficitima i s visokim javnim i vanjskim dugovima. Hrvatska, Grčka, Crna Gora i Rumunjska su zemlje regije koje će u 2010. godine imati negativan rast i početi se oporavljati tek u 2011. godine.

Većina zemalja regije je u 2008. zabilježila visoke stope inflacije uslijed prelijevanja porasta cijena sirovina na svjetskim tržištima na domaća tržišta. Ta se inflacija smirila i svela na vagani prosjek od 4,46%. Oporavak će svakako potaknuti i nov rast cijena.

Financijska tržišta zemalja u regiji su uska i plitka i svako povlačenje investitora smanjuje likvidnost i cijene dionica i burzovna kapitalizacija jako oscilira. Zbog korekcije cijena u Europi, a potom i sjeverozapadnim zemljama regije, financijske institucije iz tih zemalja su počele revalorizirati svoje pozicije u regiji, pa je došlo do smanjenja cijena dionica i smanjenja prometa na burzama u regiji između 50% i 75%, te gotovo do potpunog zastoja tržišta kapitala. Ovdje treba naglasiti kako austrijske i talijanske banke preko svojih podružnica u sjeverozapadnim zemljama, te grčke banke na jugozapadne zemlje imaju puno utjecaja na likvidnost i poslovanje financijskog sektora u regiji.

Većina vlada u regiji je nespremna dočekala recesiju u 2009. godine revidiraju budžete i pokušavaju uštediti, te pokušavaju dogovoriti aranžmane s MMF-om. Većina zemalja regije je imala prvi susret s većim usporavanjem i negativnom ekonomskom aktivnosti, jer su očekivale neprekidni rast i konvergenciju prema prosjeku EU koja je trebala osigurati godine bezbrižnog rasta. Stoga su pribjegle staroj taktici negiranja problema, nastavka starih modela ponašanja temeljenog na ekspanziji javne potrošnje financirane iz inozemstva. Kada se počelo bjelodano vidjeti kako se ekonomska situacija ne popravlja, pribjegle su nekim mjerama štednje, a zemlje koje su imale neki oblik odnosa prema MMF-u (poput Bosne i Srbije) taj su odnos formalizirali novim aranžmanima koji su bili izdašniji nego ranije (milijardu dolara Bosna, dvije milijarde Srbija, ...). Time su te zemlje ipak uz MMF kao facilitatora krenule prema održivijoj ekonomskoj politici.

Grčka je prodrmla kako EU i Eurozonu, tako i zemlje jugoistoka Europe koje je tijekom proteklih desetak godina premrežila podružnicama svojih banaka. Grčka drama uzrokovana je velikim porastom javne potrošnje. Taj je porast javne potrošnje počeo još od Olimpijskih igara 2004. godine na nacionalnoj razini, da bi se potom izgradnja uzaludnih projekata nastavila na regionalnoj razini po zavičajima utjecajnih političara. Otrežnjenje investitora nakon početka krize i ponovno izračunavanje pozicija dovelo je do provjera Grčkih brojaka i velike panike među investitorima, osobito što su rate obveznica kojima su se financirali troškovi Olimpijade i nastavljene povećane potrošnje počele javljati na naplatu (uobičajeno kod petogodišnjih obveznica). Ukupni paket traženog novca za spas Grčke je s prvotnih 20 narastao na 32 milijarde eura da bi u konačnici prešao 40 milijardi i približio se brojki od 120 milijardi uz sudjelovanje zemalja eurozone, drugih zemalja EU, Europske središnje banke, a također i MMF.

¹ Pod regijom JIE podrazumijevamo Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru, Kosovo, Makedoniju, Albaniju, Bugarsku, Grčku, Tursku, Rumunjsku, i Moldaviju.

3. Kretanja u Srednje istočnoj Europi (SIE)²

Cijela regija Srednjoistočne Europe vrlo je vezana na kretanja na zajedničkom tržištu i to uglavnom na kretanja u njemačkom gospodarstvu.

Unatoč velikoj vezanosti za zajedničko tržište i za Njemačku, regija u prosjeku ostvarila bolja gospodarska kretanja od prosjeka EU27 zemalja, tako što je vagana gospodarska aktivnost realno pala za 2,65% u 2009. godini, a predviđa se rast od više od 2% u 2010. godini. Razlog tomu je svakako i to što Poljska, jedna od najvećih zemalja te regije uopće nije imala recesiju i jedna od rijetkih je zemalja EU koja je imala pozitivan rast kroz čitavo razdoblje 2008-2010., kada su druge zemlje prošle kroz recesiju. To je prednost velikog domaćeg tržišta od gotovo 40 milijuna stanovnika čija se kupovna moć brzo popravlja. Zemlje poput Slovačke i Češke koje su više izvozno orijentirane, imale su oštriju recesiju u 2009. godini (i stoga što im je glavna izvozna industrija automobilska), ali su i brže izašle iz nje. Baltičke zemlje će najdulje osjećati posljedice krize koja je srušila njihove bankovne sustave još 2008. godine. Mađarska zbog fiskalnih problema već duže vrijeme ima usporen rast.

Većina vlada u regiji je već ranije 2008. osjetila probleme, pa ih većina ima aranžmane s MMF-om – čak i Poljska koja je dogovorila kreditnu liniju s MMF-om iz opreznosti.

Val inflacije u zemljama regije je prošao 2008. (uslijed prelijevanja porasta cijena sirovina na svjetskim tržištima na domaća tržišta), ali se zbog pada cijena sirovina na svjetskom tržištu (uslijed globalne recesije) i usporavanja domaće potražnje cijene smiruju.

Financijska tržišta zemalja u većim zemljama regije su stabilna i njihovi financijski sustavi su dobro podnijeli recesiju. Najgore su prošli financijski sustavi Baltičkih zemalja, koji su najgore osjetili povlačenje sredstava uglavnom nordijskih banaka.

Sve zemlje regije imaju dodatne koristi od EU strukturnih fondova kojima osim infrastrukture i poljoprivrede uravnotežuju regionalni razvoj te stvaraju pretpostavke za ubrzani razvoj i konvergenciju prema prosjeku EU.

² Pod regijom SIE podrazumijevamo Estoniju, Latviju, Litvu, Poljsku, Češku, Slovačku i Mađarsku.

4. Kretanja u Istočnoj Europi (IE) ³

Regija Istočne Europe više ovisi o gospodarskim kretanjima u Rusiji nego o EU, premda je u svim zemljama EU kao vanjskotrgovinski partner postigla značajni udio, između 30 i 50%.

Također, zemlje Istočne Europe veliki su izvoznici metala, energenata i žitarica koje su predmet trgovanja na svjetskim burzama i cijene tih roba su padale tijekom globalne recesije (zbog smanjene potražnje) i opet rastu kako se svijet izvlači iz recesije.

Većina vlada u regiji osim kolebanja cijena roba na svjetskom tržištu ima problema sa strukturnim reformama koje su došle na vidjelo s globalnom recesijom. Stoga pokušavaju revidirati budžete i pokušavaju uštediti, te su dogovorile aranžmane s MMF-om.

Nadalje, zemlje u regiji imaju i međusobnih političkih problema, što se odražava na njihovo ekonomsko stanje. Rusija i Ukrajina su cijelo vrijeme 2008-2010 u zategnutim odnosima zbog provoza nafte i plina cjevovodima prema Europi. Također, Rusija je vojno intervenirala u Gruziju 2009. godine, a Armenija, Gruzija i Azerbejdžan imaju teritorijalnih pretenzija (koje su posljedica povijesnih crtanja karata u Sovjetskom Savezu za vrijeme Staljina) koje su za sada samo na razini političkih trvenja.

Vagana gospodarska aktivnost regije Istočne Europe realno je pala za 7,7% u 2009. godini, a preliminarno raste 4,09% u 2010. godini. Razlog tomu je svakako snažan oporavak Rusije, te oporavak svjetskih cijena metala, energenata i žitarica.

Većina zemalja regije je u 2008. zabilježila visoke stope inflacije uslijed labave monetarne politike i visokih stopa rasta novca. Recesija je te stope rasta cijena usporila, ali će s oporavkom i dalje biti problem.

Financijska tržišta zemalja u regiji su osim Rusije u povojima, te vrlo uska i plitka, te se čeka oporavka i reforme (mirovinska reforma poglavito) za njihov daljnji razvoj.

³ Pod regijom IIE podrazumijevamo Bjelorusiju, Rusiju, Ukrajinu, Kazahstan, Azerbejdžan, Armeniju i Gruziju

7

The logo for CID (Center for International Development) features the letters 'CID' in a large, bold, serif font.

CENTER FOR INTERNATIONAL DEVELOPMENT LTD.

IMPRESSUM:

Macroscopic

2010, Listopad 2010

Glavni urednik: Dr. Ante Babić

Nakladnik: Centar za međunarodni razvoj d.o.o. / Center for International development Ltd.

Adresa nakladnika: Gajeva 38, 10000 Zagreb

Telefon: +385 1 4576 501

Telefaks: +385 1 4576 504

E-mail: dr.ante.babic@cid-eu.org

ISSN 1847-8131

www.cid-eu.org

7